

Gunnar Enequist
Utredningsavdelningen

08-563 085 59
gunnar.enequist@hsv.se
www.hsv.se

2007-10-22

I Högskoleverkets instruktion från regeringen ingår att bevaka nationella och internationella förhållanden och tendenser som är viktiga för högskolans verksamhet. Den internationella bevakningen redovisas bl.a. i nyhetsbrev, rapporter och s.k. Internationella utblickar, varav denna är en. Innehållet i Internationella utblickar kan t.ex. vara analyser, beskrivningar av utländska förhållanden och referat av utländska rapporter. De publiceras endast på Högskoleverkets webbplats www.hsv.se

Erasmus-programmet i Sverige 2000 – 2006

Författare: Jens Christian Berlin (konsult åt utbildningsdepartementet)

Sammanfattning

Erasmusprogrammet har utvärderats för perioden 2000–2006. I den svenska delen av arbetet har en intervjustudie gjorts om programmets funktion. Den visar bland annat att svenska studenter, i sitt utbyte, i hög grad söker efter upplevelser snarare än kunskap. Den visar också att de försämrade språkkunskaperna bland svenska studenter och oro för problem med tillgodoräknande av utlandsstudier påverkar deltagandet. Utbyte inom lärarutbildningen behandlas särskilt, liksom skillnader mellan olika ämnesområden.

Bakgrund, syfte och metod

EU-kommissionens stora utbildningsprogram mellan 1995 och 2006 gick under namnet Sokrates. Det ska nu utvärderas och varje medlemsland har haft i uppdrag att lämna en rapport om sitt arbete med att genomföra programmet. Föreliggande PM är en omarbetad version av den rapport som sammanställts på uppdrag av utbildningsdepartementet. I sin grundversion utgör den underlag för den svenska Sokratesrapporten. Författaren svarar själv för innehållet i denna version.

Den andra etappen av Sokrates avslutades 2006 och har efterträts av Programmet för livslångt lärande, som löper från 2007 till 2013. Sokrates bestod av åtta åtgärder av vilka Erasmusprogrammet var en. Erasmus, som nu fortsätter som en del av Programmet för livslångt lärande, var och är inriktat på högre utbildning och syftar till att öka rörligheten bland studenter och lärare samt att öka kvaliteten i utbildningarna genom samarbetsprojekt.

Av kommissionens riktlinjer för de nationella rapporterna om Sokrates framgår bland annat att tyngdpunkten i rapporterna ska läggas på programmets påverkan ("impact") på de nationella systemen. Goda exempel liksom problem i genomförandet ska analyseras med inriktning på den nya programperioden 2007–2013.

En viktig del i uppdraget från departementet var att i analysen belysa frågan om varför förhållandevis få svenska studenter deltar. Bakgrunden är att cirka 27 000 svenska studenter per år erhåller studiebidrag för studier utomlands, men endast 2 600 av dessa bedriver utlandsstudier inom Erasmus. Utifrån programmets totala storlek borde Sveriges deltagande uppgå till cirka 4 000 utresande studenter. Vidare skulle frågan om tillgodoräkning av poäng särskilt uppmärksammas och analysen skulle inkludera samtliga fakulteter (motsvarande), inte bara dem som har starka internationella traditioner. Slutligen skulle lärarutbildningen särskilt behandlas.

Underlag för bedömningen har insamlats genom besök och intervjuer vid följande universitet och högskolor: Uppsala universitet, Göteborgs universitet, Växjö universitet, Malmö högskola, Högskolan i Kalmar, Högskolan i Skövde, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm samt Lärarhögskolan i Stockholm. Vid besöken har intervjuer genomförts med mellan 4 och 13 personer per lärosäte. Dessa har representerat lärosätets ledning, dess internationella sekretariat, fakulteter och institutioner eller motsvarande samt studentkårerna. Utöver besöken har bedömningen i huvudsak grundats på sammanställningar av STARS¹ samt statistik från Internationella programkontoret.

Studenternas deltagande i Erasmusprogrammet

Information och inspiration

Att studenterna nås av information om studentutbyte via lärarna och att dessa också inspirerar till att delta i sådant utbyte framhölls av många av de intervjuade som den absolut viktigaste faktorn för att få studenter att resa ut på utbytesstudier. En person uttryckte det som att ”lärarna är nyckeln!”. Allmän information som lämnas på lärosätetsnivå eller nationellt är inte oväsentlig. Det är dock den personliga, studentnära, kontakten som får avgörande betydelse. En lärare som själv har erfarenheter av ett utländskt lärosäte kan på ett avgörande sätt inspirera studenter att studera just där.

Flera av de intervjuade pekade på att USA och Australien är relativt offensiva i sin marknadsföring av studier för utländska studenter och att detta kan påverka svenska studenters uppfattning om vilka länder som har de mest attraktiva utbildningarna.

En slutsats i rapporten till EU-kommissionen är att information om Erasmus ska ges på en nationell nivå. Däremot verkar inte sådana nationella informationsinsatser som riktar sig direkt till studenter vara den mest verkningsfulla åtgärden för att öka deras deltagande i Erasmus. Istället bör lärare, inte minst de som på olika sätt själva har rest ut, uppmuntra studenterna att ta del av Erasmus.

Personlig upplevelse och exotism

I intervjuerna har det ofta framhållits att studenter i hög grad söker efter upplevelser som är unika eller i någon mening exotiska. Att skaffa sig nya personliga erfarenheter är för många studenter ett långt viktigare mål med utbytesstudierna än att exempelvis ta del av

¹ STARS (Study Abroad Report System) är en databas för att samla in studenters erfarenheter av utbytesstudier. För närvarande används STARS av 25 svenska universitet och högskolor.

en utbildning som inte finns vid det egna lärosätet. Ämnesspecifika undantag från denna trend finns dock.

Flera orsaker till studenternas strävan efter upplevelser utanför Europa nämndes. Man menade att studenterna i hög grad redan före sina akademiska studier vistats ute i Europa – som anställda, studenter eller turister. Studenterna anses också använda sig av utbytesstudier för att uppleva platser, miljöer och länder som de annars kanske inte skulle besöka. Flera av de intervjuade såg det som en samhällelig trend att Sverige och svenskarna vänder sig till den anglosaxiska världen i klart högre grad än vad man vänder sig till det kontinentala Europa.

Att personlig utveckling i hög grad styr studenternas val bekräftas av sammanställningar som har gjorts av STARS.² Av dessa framgår att den personliga utvecklingen både rankas som en de viktigaste aspekterna av utbytesstudier och som något studenterna ofta är nöjda med.

Språk

En faktor som i intervjuerna ofta har framhållits som viktig för studenternas val av utbytesstudier är deras språkkunskaper. Studenterna har, menar de intervjuade, vid sidan av engelska, sämre kunskaper i främmande språk än tidigare. Detta gäller framför allt tyska och franska. Jämfört med dessa språk framstår spanskan som relativt sett starkare. Studenternas kunskaper i engelska förefaller dock vara goda.

Som indikation på att studenternas språkkunskaper har blivit sämre kan nämnas att flera av de besökta lärosätena under de senaste åren märkt ett klart minskande söktryck på utbildningar i språk eller med särskild språkprofil. I vissa fall har man varit tvungen att helt lägga ner vissa språkutbildningar. Studenternas brist på kunskaper i flera främmande språk styr dem mot engelskspråkiga länder och då ofta mot länder utanför Europa, eftersom utbildningarna i Storbritannien har så högt sökandetryck. Det verkar som om orsaken till den sjunkande nivån på studenternas kunskaper i främmande språk i första hand ska sökas i utbildningen inom grund- och gymnasieskola. För att långsiktigt höja språkkompetensen hos svenska studenter, måste åtgärder vidtas som förbättrar situationen på dessa nivåer. Det är dock tänkbart att också vissa åtgärder på högskolenivå kan vidtas för att förbättra studenternas språkkunskaper. På kort sikt kan till exempel förberedande högskolekurser för utresande studenter höja språkkunskapen och på så sätt öka antalet utresande studenter till icke engelskspråkiga länder i Europa.

² Se exempelvis:

Jakobsson, Anders, *Studenters erfarenheter av utlandsstudier : en bearbetning av STARS för Högskolan i Kalmar*. – Lunds universitet, utvärderingsenheten, 2007. – S. 2-3, 15.

Jakobsson, Anders, *STARS (Study Abroad Report System) : Studenters erfarenheter av utlandsstudier*. – Rapport nr 2006:242. – Lunds universitet, utvärderingsenheten, 2007. – ISSN 1401-775X. – <http://www.evaluat.lu.se/publ/Rapport%20STARS2006.pdf>. – S. 17, 34

Ingesson, Olof, *STARS (Study Abroad Report System) : Uppsalastudenters erfarenheter av utlandsstudier inom Erasmusprogrammet 2004-2006*. – Uppsala universitet, enheten för kvalitet och utvärdering, 2007. – S. 7-8.

Tillgodoräknande

Studenternas oro för att inte få studierna tillgodoräknande framhålls som ett hinder för utbytesstudier – oavsett om denna oro är befogad eller inte. Learning Agreements³ används i förhållandevis stor utsträckning vid de besökta lärosäten, men flera av de intervjuade personerna menar att de inte fungerar fullt ut. Ett problem är att de mottagande lärosätena inte alltid kan ge tillräcklig information om vilka kurser som studenten kommer att kunna erbjudas. Tydligare kursinformation från de mottagande lärosäten, samt bättre tillgång för studenterna till sådan information framstår som en viktig åtgärd för att minska oron för att inte få kurser tillgodoräknande. Vid vissa fakulteter/institutioner låter man helt eller delvis bli att använda sig av Learning Agreements. Man menar att dessa endast genererar merarbete och att studenterna trots brist på sådana överenskommelser ändå får tillgodoräkna sig sina utbytesstudier.

Ett problem som nämnts vid intervjuerna är att lärare inledningsvis kan ställa sig tveksamma till möjligheterna att tillgodoräkna en viss kurs vid ett annat lärosäte. En student som står i begrepp att ansöka om utbytesstudier kan därigenom bli mindre motiverad att göra det. Det är viktigt att studenten i ett sådant läge lätt kan få tillgång till tydlig information om vilka möjligheter han eller hon har att få utbytesstudier tillgodoräknade. Det kan exempelvis vara information som lärosätet lämnar via webbsidor eller som studenten får i kontakterna med de administratörer som handlägger utbytesstudierna.

Det formella tillgodoräknandet av utbytesstudier förefaller fungera relativt väl. Som det främsta problemet framhölls i intervjuerna de fall då en kurs ställs in eller då studenten av någon annan anledning byter kurs först efter utresan. Vissa av de intervjuade har också noterat tendenser till att enskilda lärare inte är tillräckligt generösa i sina bedömningar.

Utbyte inom lärarutbildning

Ifråga om lärarutbildningen kan flera faktorer identifieras som motverkar lärarstudenternas deltagande i Erasmus. Till det som nämns i intervjuerna hör svårigheterna att finna lämpliga kurser utomlands. En orsak kan vara att den svenska lärarutbildningen delvis saknar motsvarighet i andra länder. Utbildning mot lärare i förskola/fritidspedagog bedrivs i andra länder ofta utanför högre utbildning och utbildning till lärare i gymnasieskolan bedrivs sällan inom ramen för en sammanhållen lärarutbildning. Till detta kommer att delar av den svenska lärarutbildningen har ett uttalat svenskt perspektiv. Kursmoment som behandlar den svenska skolans uppbyggnad och styrning kan inte ersättas av utländsk utbildning. Ämnen av typen historia och samhällskunskap präglas också, åtminstone delvis, av ett specifikt svenskt perspektiv.

³ Learning Agreement (undervisningsavtal) är ett trepartsavtal mellan studenten, det sändande lärosätet och det mottagande lärosätet. I avtalet ska utbytesstudierna beskrivas. Genom avtalet garanterar det sändande lärosätet studenten fullt akademiskt erkännande för de kurser som ingår i utbytesstudierna. Undantag från detta ska klart framgå av avtalet.

En andra faktor är enligt de intervjuade att utlandsstudier, speciellt i Europa, inte efterfrågas eller antas efterfrågas av studenternas framtida arbetsgivare. Meritvärdet av utlandsstudier antas alltså vara lågt. En tredje faktor är att lärarstudenterna i allmänhet är något äldre än den genomsnittliga studenten och därför i större utsträckning har en familjesituation som kan innebära hinder för utbytesstudier.

Den svenska lärarutbildningen har en struktur som är relativt hårt reglerad på det nationella planet. Till detta kommer att lokala önskemål om utbildningens utformning ytterligare kan låsa fast utbildningens struktur. Sammantaget gör detta att det kan vara svårt att hitta tillfällen till utbytesstudier under studietiden. Ett moment som uppfattas som särskilt hindrande för utlandsstudier är den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU). Den kan rent tidsmässigt ligga i vägen för utbytesstudier och det är också svårt att hitta en utländsk utbildning som kan anses motsvara VFU i Sverige. Att det inom ramen för Erasmus inte har varit möjligt att resa ut för studier under en kortare period än tre månader har vid intervjuerna nämnts som negativt för studentutbytet vid lärarutbildningen.

När det gäller lärarutbildningarna framkom vid intervjuerna att den organisatoriska strukturen kan verka hindrande för ett offensivt arbete. Det övergripande ansvaret för lärarutbildningen vid respektive lärosäte vilar på ett så kallat särskilt organ, oavsett hur utbildningen i övrigt organiseras. Undervisningen bedrivs ofta vid ett antal olika enheter, vilkas koppling till den övergripande organisatoriska nivån många gånger är svag. Vid lärosäten där det särskilda organet för lärarutbildning helt har lagts vid sidan av den traditionella linjeorganisationen blir detta särskilt tydligt. Resultatet blir försämrade möjligheter att på ett samordnat sätt styra och påverka mobiliteten inom lärarutbildningen, särskilt i det dagliga arbetet.

I Sverige drivs idag ett projekt kallat "Läraryftet" av Internationella programkontoret. Det är en särskild satsning för att öka mobiliteten inom lärarutbildningarna via bland annat Erasmus. Projektet syftar till att utarbeta konkreta förslag till hur man kan underlätta för lärarstuderande att delta i utbytesstudier. Utifrån den dokumentation som finns tillgänglig på programkontorets webbplats verkar dock de strukturella frågorna som nämns ovan endast ha behandlats i mindre grad.

Exempel på ämnesspecifika skillnader

Nedan ges några exempel på de variationer mellan ämnesområden som kan förklara skillnader i utnyttjandet av Erasmus.

För utbildningar mot legitimationsyrken, exempelvis läkare, skjutsköterska och psykolog ställs särskilda krav på innehållet i utbildningen. Detta kan försvåra möjligheten att finna motsvarande utbildning utomlands. Vissa grupper av studenter har också särskilda yrkesanknutna intressen som gör Europa mindre intressant för utlandsstudier. Det kan exempelvis vara studenter inom medicin och vård som siktar på arbete inom organisationen Läkare utan gränser. För dem har utbytesstudier i Europa ett mindre meritvärde.

Studenter inom det konstnärliga området är i större utsträckning än andra inriktade på att finna utbytesstudier som håller en hög kvalitativ nivå och som kan komplettera ut-

bildningen på det egna lärosätet.⁴ De är i mindre grad inriktade på att skaffa sig personliga upplevelser genom utlandsstudier. Språkkunskaper utgör i allmänhet ett mindre hinder för studenterna inom detta område även om de för vissa utbildningar, exempelvis skådespelarutbildningen, erbjuder stora problem. Som exempel på ämnesspecifika preferenser kan nämnas att musikstudenter med inriktning mot västerländsk konstmusik ("klassisk musik") i stor utsträckning förlägger sina utbytesstudier till Europa, medan musikstudenter med en afroamerikansk inriktning av naturliga skäl söker sig utanför Europa. Problem med tillgodoräknande av utlandsstudier förekommer knappast inom det konstnärliga området.

Inom det statsvetenskapliga området finns studenter som är inriktade på ett framtida arbete inom eller med koppling till ett EU-organ. Dessa söker sig främst till Frankrike för utbytesstudier. De har tidigt denna målsättning och har ofta också studerat franska på universitetsnivå. På flera lärosäten finns också så kallade Europaprogram, vilka har en hög grad av utresande studenter inom Erasmus.

Inom de företagsekonomiska utbildningarna finns bland studenterna en allmänt utbredd inställning att en utlandstermin är något som bör ingå i utbildningen. Utlandserfarenhet är något som man som student anses behöva i sitt CV. En viktig aspekt av utlandsstudierna för dessa studenter är möjligheten att bygga upp ett kontaktnät för framtida yrkesverksamhet.

Det kan också noteras att vissa svenska lärosäten bedriver utbildning i egen regi i andra europeiska länder. Det rör sig framför allt om utbildning i språk. Studenterna på dessa utbildningar antas och examineras formellt vid det svenska lärosätet. Denna typ av utbildning minskar troligen antalet studenter som väljer att studera i Europa genom utbyte inom Erasmus.

Resursfördelningssystemets påverkan

Vid intervjuerna framkom att det svenska resursfördelningssystemet i vissa fall skulle kunna innebära negativa incitament för lärarna när det gäller att uppmuntra studenterna till utbytesstudier. Systemet bygger på att lärosäten får ersättning dels för de studenter som registrerats på en utbildning ("studentpeng"), dels för studenter som genomgått utbildning med godkänt resultat ("prestationspeng"). Principerna för fördelning av resurser inom ett lärosäte bestämmer varje lärosäte för sig, men de är i allmänhet utformade enligt samma mönster som det nationella systemet. För de studenter som bedriver utlandsstudier inom Erasmus har lärosätena rätt att få studentpeng, men däremot inte ersättning för prestation. När det gäller inresande studenter varierar det i vilken utsträckning lärosätena erhåller ersättning.

⁴ Denna bedömning bekräftas av Jakobsson, A: *Studenters erfarenheter av utlandsstudier: en bearbetning av STARS för Högskolan i Kalmar*, s. 2-4. Av studien framgår att studenter inom konst, design och media i mycket högre utsträckning än andra studenter anser att hög kvalitet i den utländska utbildningen, liksom att de får tillgång till kurser som inte finns vid hemhögskolan, är mycket viktiga faktorer vid utbytesstudier.

För kurser med få deltagande studenter innebär resursfördelningssystemet små marginaler för att få ekonomisk täckning för undervisningen. Det kan innebära att om en student väljer bort en viss kurs, exempelvis till förmån för utlandsstudier, så måste i värsta fall kursen ställas in. Det kan därför ligga i enskilda lärares intresse att inte uppmuntra eller till och med direkt avråda studenter från utlandsstudier under en pågående utbildning. Att lärosätet tilldelas studentpeng även för utresande studenter har ingen betydelse för den enskilda institutionen, då den interna fördelningen inte kan utgå ifrån vilka val av kurser studenten hypotetiskt skulle ha gjort om han eller hon inte hade rest ut. Att resursfördelningssystemet kan ha denna effekt hävdades av flera av de intervjuade personerna. Man menade att svenska lärare är vana att tänka och planera utifrån systemets ramar. Det är dock rimligt att tänka sig att denna effekt endast i en mindre omfattning påverkar antalet utresande studenter.

Lärarnas deltagande i Erasmusprogrammet

De intervjuade lärare som deltagit i utbyte inom Erasmusprogrammet upplever detta som mycket positivt. Positiva effekter uppstår både för den enskilde läraren och för dennes framtida undervisning. Det är därför angeläget att ännu fler lärare kan delta i denna typ av utbyte.

En övergripande slutsats av de genomförda intervjuerna är att lärarutbyte inom Erasmus sällan innebär ett regelrätt utbyte. En inresande lärare utför sällan fullt ut den undervisning som en utresande lärare skulle ha ansvarat för. I bästa fall kan en viss överlappning ske, men många gånger förefaller det som att lärarutbyte främst ger ett visst kvalitativt tillskott i form av gästföreläsningar eller liknande. Betydelsen av sådan ”extra” undervisning ska självklart inte underskattas. Den bristande överlappningen innebär dock att det uppstår vissa tillkommande kostnaderna för lärarutbyte, vilka åtminstone delvis måste täckas av andra resurser än de som avsatts för utbytesverksamhet.

Som det främsta hindret för lärarutbyte framstår de ekonomiska förutsättningarna. De resurser som avsätts genom programmet och av lärosätena själva ger i allmänhet inte full kostnadstäckning. Det återstår då endast för den utresande läraren att själv skapa utrymme för utbytet. Det kan till exempel handla om att ta tid i anspråk som annars skulle ha ägnats åt egen forskning. Det har vid intervjuerna också noterats att svårigheten att överhuvudtaget ersätta utresande lärare kan utgöra ett hinder för lärarutbyte. Även om en lärare kan få full kostnadstäckning för ett utbyte, så kan det saknas andra lärare som kan ta över undervisningen på det egna lärosätet.

En annan faktor som verkar hindrande för utbyte är att deltagande i lärarutbyte har ett lågt meritvärde vid lönesättning och anställningsförfarande. Egen forskning, som naturligtvis också kan utgöra en del av internationaliseringsarbetet, väger i allmänhet tyngre.

Lärosätenas styrning av mobilitetsarbetet

De besökta lärosätena hade övergripande måldokument för internationalisering, men flera av dessa var relativt allmänt upplagda och saknade kvantitativa mål. De internationella sekretariaten sköter viss övergripande administration och sådan formalia som

slutande av avtal. Utan tydliga mål kan de dock inte göra mer än att samordna och vägleda de enskilda fakulteterna/institutionerna i deras mobilitetsarbete. Det blir därmed i hög grad en fråga för fakulteter och institutioner hur och i vilken utsträckning arbetet med utbytesprogram ska utföras. Resultatet framstår därför ytterst som beroende av individuella insatser.

Vid flera av de besökta lärosätena hade man erfarenhet av att arbetet med mobilitet tidvis hade fått stå tillbaka för andra uppgifter som upplevdes mer angelägna. En reflektion i detta sammanhang är att utan tydliga mål finns risken att mobilitet inte blir en integrerad del av den ordinarie verksamheten, utan något extra. Bristen på kvantitativa mål gör det också enklare att bortse från effekterna av en minskad prioritering av utbytesprogram. Enkelt uttryckt verkar man inte uppmärksamma kvantitativa effekter om det inte finns kvantitativa mål. Om utbytesprogrammets mål endast formuleras i kvalitativa termer, kan andra mer konkreta behov lättare göra sig gällande. En slutsats av besöken är att det är lämpligt att lärosätena sätter upp tydliga, kvantitativa, mål för mobilitetsarbetet.

Administrativa frågor

De intervjuade uppfattade generellt sett att administrationen av Erasmus löper väl och att kontakten med Internationella programkontoret i Stockholm fungerar väl. Man tyckte att det är lätt att kontakta programkontoret för att få hjälp och information. Man uttryckte också en tillfredsställelse över att intensivprogrammen⁵ i fortsättningen kommer att handhas nationellt. Några av de intervjuade uttryckte en viss irritation över att kontakterna med södra Europa inte fungerar så bra som man skulle önska. Bristande administrativa rutiner hos dessa skapar merarbete för svenska universitet.

Effekter

Det är svårt att utifrån de genomförda besöken dra klara slutsatser om Erasmusprogrammets effekter. De främsta effekterna för dem som deltagit verkar dock ligga på ett personlighetsutvecklande plan. Studenterna söker i stor utsträckning nya personliga upplevelser. De upplevelser de får genom utbytesstudier är de också i hög grad tillfredsställda med.⁶ Även för lärarna framstår den rent personliga erfarenheten som något av det mest väsentliga vid utbyten. En av de intervjuade uttryckte det som att ”det händer något i huvudet på lärarna”.

Utvecklandet av personliga kontakter och nätverk har för vissa utbildningar framhållits som en viktig aspekt av utbytesstudier. Det är också något som studenter i hög grad är nöjda med⁷. Skapandet av kontakter och nätverk kan även ses som en del av en integra-

⁵ Ett intensivprogram är ett kort studieprogram som sammanför studenter och personal från olika universitet.

⁶ Denna slutsats bekräftas av Jakobsson, A: *STARS (Study Abroad Report System): Studenters erfarenheter av utlandsstudier*, s. 30.

⁷ Ibid.

tion på arbetsmarknaden. Vid intervjuerna gavs exempel på svenska studenter som fått anställning i det mottagande landet, som ett resultat av utbytesstudier.

I vilken utsträckning Erasmus har givit effekter på det svenska utbildningssystemet i stort är svårt att uttala sig om utifrån de genomförda intervjuerna. Antalet kurser som ges på engelska, även för svenska studenter, verkar dock ha ökat på grund av studentutbytet. Ett exempel som i sammanhanget bör nämnas är de Europaprogram som finns på flera lärosäten. För dessa program framstår Erasmus närmast som en förutsättning.

Medvetenheten och uppfattningen om en särskild ”europeisk dimension” som en del av Erasmusprogrammet varierar mycket mellan de intervjuade. Vissa anser att en sådan dimension inte har haft någon betydelse för deras deltagande i Erasmus och de ställer sig även frågande till vad den i så fall skulle vara. I ett fall angavs att denna typ av frågor inte diskuterats därför att det från delar av lärarkåren skulle uppfattas som ett intrång i den akademiska friheten. Den europeiska dimensionen, lanserad genom Erasmusprogrammet, skulle alltså kunna uppfattas som ett från politiskt håll påtvingat perspektiv. Andra menar dock att det finns en europeisk dimension och att den lyfts fram genom Erasmus.

Uppfattningen om vad den europeiska dimensionen skulle vara sträcker sig från rent praktiska aspekter, via integrering av olika typer av EU-frågor i utbildningen, till frågor om samhörighet och en europeisk kultursfär. Ett synsätt som framkommit är dock att Sverige rent kulturellt ligger för nära resten av Europa för att utbytesstudier inom Erasmus verkligen skulle kunna ge interkulturella erfarenheter. Uppfattningen är att det, åtminstone för vissa utbildningar, i större utsträckning efterfrågas erfarenheter från utomeuropeiska kulturer.

Ett exempel som gavs på hur den europeiska dimensionen kan förstås och implementeras var en kurs inom sjuksköterskeutbildningen vid ett av de besökta lärosätena. Kursen ges för inresande studenter och omfattar en introduktion till sjuksköterskerollen i Sverige. Examinationen av denna kurs består bland annat i att för svenska studenter, och ibland även sjukhuspersonal, redovisa hur sjukvården fungerar i den inresande studentens hemland.

Rekommendationer

Utifrån de genomförda besöken och med utgångspunkt dels i målen för Erasmusprogrammet, dels i det specifika uppdrag som givits för sammanställandet av denna rapport, lämnas här några rekommendationer för det fortsatta arbetet med programmet. Vissa av rekommendationerna går något utöver dem som gavs i utbildningsdepartementets rapport till EU-kommissionen. Skillnaderna är dock små.

Studenternas språkkompetens

Studenternas kunskaper i främmande språk bör höjas för att öka antalet utresande studenter inom Erasmus. För att långsiktigt höja den allmänna språkkompetensen hos Sveriges studenter, måste åtgärder vidtas som påverkar utbildningen inom grund- och gymnasieskola. På kort sikt kan förberedande högskolekurser för utresande studenter höja språkkunskapen och på så sätt öka antalet utresande studenter till icke engelskspråkiga

länder i Europa. Det bör därför övervägas om ERASMUS Intensive Language Courses (EILC)⁸ även skulle kunna ges i franska och tyska.

Information till studenter

Tydligare kursinformation från de mottagande lärosätena, samt bättre spridning av sådan information är viktig för att studenterna ska kunna planera sina utbytesstudier i tid. Det kan även motverka oro kring tillgodoräknande. Åtgärder bör vidtas för att få alla lärosäten inom Erasmus att lämna tydlig information kring sina utbildningar. Sådan information bör vara tillgänglig på Internet.

Läraryftet

”Läraryftet” drivs idag för att öka mobiliteten inom lärarutbildningarna. Detta arbete bör fortsätta. Särskilt bör det närmare studeras hur de organisatoriska ramar som lärosätena ställer upp för utbildningen påverkar mobiliteten inom lärarutbildningen.

Villkoren för lärarutbyte

För att öka graden av lärarutbyte bör de ekonomiska villkoren för utresande lärare förbättras. Likaså bör åtgärder vidtas för att höja meritvärdet för deltagande i lärarutbyte.

Kvantitativa mål för mobilitet

Det framstår som lämpligt att samtliga svenska lärosäten sätter upp kvantitativa mål för mobilitetsarbetet. Sådana mål förekommer idag endast vid vissa lärosäten.

⁸ EILC är intensivkurser i mindre utbredda språk, som ges i direkt anknytning till Erasmusutbyte.